

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל צה יבלחט"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

והיינו אבק גזל ואבק עריות, [כי] (ו) ח"ו לחשוד רוב ישראל בגזל או מיעוטן בעריות, אלא בהני דמורי בהו היתרא, ונכשלים בעוונם, שאין מכירין את העון.

ומצינו לשון דבר בגזל ועריות, כדכתיב (תצא בר, א) ערות דבר, ואמרו חז"ל (סוטה ב:): ילפינן דבר דבר מממון, דכתיב (פ' שופטים יט, טו) על פי שנים עדים [וגו'] יקום דבר. וכל שכן לשון הרע, שהוא בכלל דברים ממש. וזהו שאמר קחו עמכם דברים, כשידקדקו היטב במעשיהם ימצאו בהם אבק גזל ועריות ולשון הרע.

ובמדרש (פסדר"כ ספכ"ה; ילקו"ש הושע תקלג), כל תשא עון (הושע יד, ג), ר"ט לכל אתה נושא, ולנו אין אתה נושא. יש לפרש, מה שאמר שובה ישראל, קאי על תלמידי חכמים שנקראו ישראל כידוע, שהם צריכים יותר תשובה מכל העם, דהיינו תשובה מאהבה, שאמרו חז"ל ביומא (דף פו:): זדונות נעשות כזכיות. אבל בתשובה מיראה אמרו חז"ל (שם) זדונות נעשות כשגגות, וכיון שאמרו חז"ל בסוף פרק אלו מציאות (ב"מ לג:): בתלמידי חכמים ששגגות דומות כזדונות, אם כן אין תועלת בתשובה מיראה.

והיינו דאמר עד ה' אלהיך, דהיינו תשובה מאהבה, שאמרו חז"ל (יומא פו.) שמגעת עד כסא הכבוד. **כי כשלת בעוונך, דהיינו**

ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל. **רסז** "יחינו מיומים, יחזקנו משתי פורענות שעברו עלינו משתי מקדשות שחרבו. ביום השלישי, בבנין בית השלישי, יקימנו." **רסח** "תניא, שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן, תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח." **רסט** "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו." **ער** "אמר רבי לוי, גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך." **וז"ל רבינו ב"פ נצבים (ל, ב), כבר כתבו המפרשים**

מעונש עוונותיהם. **רסו** הרי שחורבן שני בתי המקדשים היה לרפאות את ישראל מתחלואי עוונותיהם. ומזה יבין וישכיל מרירות החטא, שחורבן שני בתי מקדשים היה רפואה להם.

וזהו שאמר יחינו מיומים, כמו שפירש"י דקאי על שני בתי מקדשים, **רסו** (ו) [ש]בזה החיה את ישראל ממיתה (ו) [מ]עוונותיהם. ואמר ביום השלישי, על בית המקדש העתיד, אשר יקימנו ונחיה לפניו, דהיינו שיהיו קדושים ביראת ה'. כמו שפירש"י (לך ז, יח) לו ישמעאל יחיה לפניך, יחיה ביראתך, כמו התהלך לפני (שם פסוק א).

ובזה יש לפרש הפסוק (סוף איכה) השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם. פירוש, ששיבנו ה' בתשובה שלימה לפניו, שהיא קדומה למעשה בראשית (פסחים נד.). **רסח** ואז יתחדש בית מקדשנו, שהוא יום השלישי, שנברא גם כן קודם מעשה בראשית, כמו שאמרו חז"ל (שם). וזהו **חדש ימינו כקדם.**

ובענין זה יש לפרש, מה שאמר הנביא (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך, פירוש, תשובה גמורה ושלמה לפני ה'. **כי כשלת בעוונך, שעדיין אינו מכיר את מרירות העון, והוא המכשול מבלי דעת חומר העון, ואין זה עיקר התשובה.**

ויש לפרש מה שאמר (שם פסוק ג) קחו עמכם דברים. מפני שאמרו חז"ל (ב"ב קסה.), רובן בגזל, מיעוטן בעריות, וכולן באבק לשון הרע.

מן החטא, והזהיר על התשובה, שירגיש למרירות העון, ויבין כי הוא טרף וירפאנו, שהטריפה היא הרפואה לחולי הנפש שהוא כבוד הרבה. ועיין עוד בדברי רבינו ב"פ בחקותי (כו, מ). **רסו** "מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך. לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף, ומה אומר מזמור לאסף. אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה, ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים. ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה **מזמר**. אמרו לו, המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר. אמר להם, מזמר אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו. כך אמרו לאסף הקב"ה החריב היכל

בית יוסף אבן העזר כד – כה הלכות פריה ורביה בית חדש רכג

ומ"ש שרבינו תם פסק שמותר להעמיד בהמות אצלם. כמנו המוספות (ע"ז כג ד"ה אין מעמידין) והר"ש (שם פ"ג סי' ה) שטעמו משום דס"ל דהלכה כרבי פתח דמוקי מחמתא דמישא לרביעה כרבי אליעזר והלכתא כרננן ללא חישי לרביעה והר"ן (ע"ז ו. ד"ה אין מעמידין) כתב על מחמתין לאין מעמידין צממה צפונקאות הגויס מסתברא דה"מ צמקומות שהגויס משודים על הרביעה אי נמי נקמס גויס אבל כגון גויס צמקומות הללו שאין משודים זה אדרבה מכין ועונשין עליה מותר וכ"כ הרב המגיד צפרק כ"צ מהא"צ (ה"ה) וכמנ ועל זה נהגו היתר צמקומותיו:

הזכר לשכב עם הנקבה ישכב עם הבהמה. כה א כתב הרמב"ם [וכין] (ד) ורבינו תם פסק שמותר להעמיד בהמות אצלם דקיימא לן שאינן חשודים על הרביעה: ומדברי עובבים. לטון כנור ועונב:

כה פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן [ה] אסור לשמש לאור הנר אפילו על ידי האפלת שלית:

א כתב הרמב"ם אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מן העריות וכו' עד באהבתה תשגה תמיד. נסוף הלכות איסורי זילה (פ"ג ה' יט-כ):

ב(א) ואשתו של אדם מותרת לו לפיכך כל מה שירצה לעשות באשתו עושה בוועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר שירצה ובא אליה בין כדרכה בין שלא כדרכה בין דרך אבריו

שיתן דעתו עליה: אסור להסתכל באותו מקום או לנשוק שם: מפני מה הבנים סומים או אילמים או חרשים: פירוש מה שאמרו יצר תינוק ואשה תהא שמאל רוחה וימין מקובת: ופירוש מה שאמרו חייב אדם לשמח אשתו בברך מצוה או אפילו שלא בשעת עונתה וחייב לפקוד אשתו בשעה שירצא לדרך ומה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים:

סימן כה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] רוב בגול ומיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע: [א] מה יעשה אדם כדי להרחיק עצמו מדבר ערוה: [א.ב] אימתי מותר לבא על אשתו שלא כדרכה ואם יזהר שלא יוציא זרע לבטלה ולקמן בסימן זה כתב שלא יכפה אותה: צריך להנהיג עצמו בקדושה ולמעט בחשמיש: זמן חיוב עונה האמורה בתורה: כמה חלאים באים על השטוף בכעילה והנהגתו בשעת תשמיש ואימתי יבעול כדי שלא יזיק לו: למה יכרין בשעת תשמיש ולא ישמש אלא מרצונה ולא ישמש בפני כל חי כשהוא נעור ואפילו בהפסק מחיצה עשרה: ואם מותר לשמש בפני בעלי חיים או בפני תנוק שאינו יודע לדבר: בית שיש בו ספר תורה או תפלין או שאר ספרים אם מותר לשמש בו: [ג] ישמש בראה ובאימה ובאמצע הלילה: פירוש מגלה טפח ומכסה טפח ורומה כמי שכפאו שד: ולא ישמש הוא למטה והיא למעלה ולא ישמשו שניהם כאחד: [ב.ב] לא יספר עמה אלא בעניני תשמיש: [ד] אסור לשמש בגנות ופרדסים וביצא בהם: [ה] אסור תשמיש ביום או בלילה לאור הנר: [ו] אסור תשמיש בשני רעבון: [ז] אסור תשמיש לאכסנאי: איזו היא המחשבה הנכונה שצריך שתהיה לאדם בשעת תשמיש: המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי: [ח] בני תשע מדות אינם מהוגנים: לא ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר אפילו שתיהן נשיו: מפני מה הויין לאדם בנים בעלי מומין: נתכן לאשתו זאת ונודמנה לו אשתו אחרת בניה אינם מהוגנים: מי שאשתו מרצה אותו בדברי רצוי ומתקשטת לפניו כדי שתתן דעתו עליה: אסור להסתכל באותו מקום או לנשוק שם: מפני מה הבנים סומים או אילמים או חרשים: פירוש מה שאמרו יצר תינוק ואשה תהא שמאל רוחה וימין מקובת: ופירוש מה שאמרו חייב אדם לשמח אשתו בברך מצוה או אפילו שלא בשעת עונתה וחייב לפקוד אשתו בשעה שירצא לדרך ומה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים:

א כתב הרמב"ם אין לך דבר בכל התורה כולה א שהוא קשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מן העריות ומביאות האסורות. ואמרו רבותינו ב(חגיגה יא): גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתן. (ב) ועוד אמרו (בבא בתרא קסה.) רוב בגול (ג) ומיעוט בעריות [א] והכל באבק לשון הרע. לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר הזה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה כדי להנצל מהם. ויזהר מהיחוד שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם ג(ז) הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו בדבר זה ויתרחקו מן היחוד. וכן יתרחק מן השחוק ומהשכרות (ז) ומדברי עובבים שאלו גורמים גדולים הם והם מעלות של עריות ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתרה. (ה) גדולה מכל זאת אמרו [ח] יפנה אדם עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבות העריות מתגברות אלא בלב הפנוי מן החכמה ובחכמה מה הוא אומר (משלי ה יט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד: (בא) ואשתו של אדם מותרת לו לפיכך כל מה שירצה לעשות

פרישה

דהא נקבה אלל נקבה קלמרי: (ד) (ורבינו תם פסק שמותר. וזמן זה אין הגויס משודין על הרביעה והרבה מכין ועונשין עליה לפיכך מותר להעמיד אלל וכן כמנ פת יוסף נסס הר"ן. כמות פסי): כה (ב) ועוד אמרו רובן בגול ומיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע. וסימנך "עגל ר"ל מיעוט "עריות ורוב "גזל והכל "לשון הרע ועיין דרישה: (ג) ומיעוט בעריות. והא דקאמר הרמב"ם מחמתא אין לך דבר שקשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מעריות וכו' (הא גזל לשון הרע יותר מהרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מעריות וכו') ראונו לומר צפונקאות כשמורגלים המה בעריות אז קשה להם לפרוש יותר משאם היו מורגלים לטפוח צעמיה אחרת וכן משמע מדברי הרמב"ם נסוף הא"צ (פ"ג ה' יט) שכמנ חז"ל קשה לרוב העם לפרוש ממנו שהרי אמרו (ספרי פ' העלות, יומא עה) בשעה שנגטוו ישראל על העריות כנו וקיעלו מזהו [זו] נטרעמות וכמה שנאמר

דרישה

כה [א] והכל באבק לשון הרע. וסימנך "עגל ונוכל לומר ש"ז רמזו ר"ל (סנהדרין קב. ראה רש"י שמות לב, לה) באמרם וביום פקדי ופקדיתי שאין פורענות באה על ישראל שאין בה פרעון עון העגל רצה לומר שאין בה עון עריות וגזל ולשון הרע שסימנך "עגל:

הגהות מתוספות יום טוב

כה (א) שהוא קשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו וכו'. צ"ע הוא מיעוט בגול ורוב בעריות [א] *:

הגהות והערות

כה א כ"ה בדפו"ר ובשאר דפוסים, ו' דט"ס כאן וצ"ל, דהא רוב בגול ומיעוט בעריות: *א הקשה הרב תוספת י"ט בהגהותיו לאבן העזר דהא אמרינן (בי"ב קסה ע"א) רוב בגול ומיעוט בעריות. ולק"מ דכונת הרמב"ם והטור שהוא דבר קשה לרוב בני אדם וכרוכב כן חטאו התאוה תאוה דבר שבערוה אמנם מיראת ה' ואהבתו כופים יצרו ומתגברים לפרוש מהן ואינם נכשלים בהן אלא המיעוט זה פשוט (ברכי יוסף): [ב] בפור דפו"י איתא, אמרו חכמים וכו"ה ברמב"ם לפנינו: [ג] כ"ה בקידושין פא ע"ב: [ד] עיין במ"מ שצ"ח לגמ' קידושין ל ע"ב, אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, יעריש: טור <מכו שירת דבורה> - (ב) אה"ע א - סה / יעקב בו אשר) בעל הטורים {עמוד 278} {276077}

שהזכר שם, כי רדיפת הממון צודאי הוא כמו עין השכל ע"ש.

ובהבנת דבריו מש"כ ג' מיני עצירות אשר חטאו וזעמו בהם כל הדורות מן היום אשר נברא האדם ועד היום האחרון, אפשר שכוונתו ג"כ כמו שהבאנו לעיל בשם הקדמונים, שכל צ' אלפים שנה מהשיתא אלפי שנין, הייתה התגברות היצר בעצירה אחת, וז"ש שבמשך כל הדורות חטאו בעצירות אלו, היינו שבתחילה היה התגברות היצר לעצירת זנות, ואח"כ לעבודה זרה, ואח"כ תאות הממון. ואף אם נאמר שכוונתו כמו שנראה מפשטות דבריו, שכל הדורות מן צריאת האדם ועד היום האחרון, חטאו וזעמו בעצירות אלו. מ"מ ממה שכתב בהמשך שאנשי כנסת הגדולה שעקרו ליצרא דעבודה זרה וליצרא דזנות, לא ראו ג"כ לעקור יצרא דממונא, וראו שיותר טוב לבחור בהתחדשות שטיפת יצרא דממונא, משמע להדיא שיצרא דממונא נתגבר ונתחדש ציטר שאת, אחרי שנתצטל יצרא דע"ז ודזנות. והוא כמו שכתב באגרת הקודש בנועם אלימלך.

והנה צחי' למס' חגיגה (יא ב, ע' קלא מהספר) ד"ה עריות צין צפניו כו', עמדנו לצרר צענין יצרא דעבודה זרה ויצרא דעריות, בדורות הקדמונים לפני שבטלוהו ליצרא דעבודה זרה ע"י אנשי כנסת הגדולה, והיה אז יצרא דעבודה זרה צתוקפה, אם היה התאוה לעבודה זרה גדולה מתאות עריות. עיין שם מה שכתבנו צוה.

ויש לחקור אחר שנתצטל יצרא דעבודה זרה, וגשאריו רק יצרא דעריות ויצרא דממון, הי מינייהו תקיף יותר. וראיתי בהקדמת הגה"ל מהר"א שפירא מקיוויאשד ז"ל, לספר בני יששכר [ניו יורק תשי"א] (אות לו - לז), אחרי שכתב לבאר שצני דברים אלו תאות ממון ותאות זנות מתגבר היצה"ר על האדם יותר מכל התועבות,

הוא כמו שציארנו, שגם ממון הוא בכלל עבודה זרה.

וראיתי בספר מעשה איש ח"צ (ע' קסג), מוצא בשם ספר צית אב שיחות ח"צ (ע' תנה), וז"ל רבי אליקים שלזינגר שמע מהחזון איש ז"ל בשם המהר"ל, שבשעה שאנשי כנסת הגדולה השציעו את יצרא דעבודה זרה שיצא, ציקש שיחנו לו יצר אחר צמקומו, ושאלוהו צמה חנוט דעתו, ואמר ציצרא דממונא, והסכימו לזה. ואמר החזון איש, שמשמע מזה שיצרא דממונא הוא מחולדות יצרא דעבודה זרה ע"ש. וצמה שהבאנו הרואה יראה שהדבר מצואר צספה"ק שהבאנו.

אלא מה שאמר החזון איש ז"ל כן בשם המהר"ל, לא מלאחי כעת צספרי המהר"ל. אלא נמצא כעין זה צספר החיים (ספר חיים טובים פ"ה), לאחי המהר"ל ז"ל, שכתב וז"ל עכשיו ספו חמו העבודות זרות אשר היו מימי קדם כחמה ולצנה וכיוצא בהן כו'. וחדשים מקרוב צאו כגון עבודת הכסף והזהב שגם הוא בכלל עבודה זרה יחשב, דודאי עבודה זו היא זרה, לא לצד צעיני השי"ת אלא אף צעיני כל צעלי השכל. והוא סוד ה'זעם', שהם ג' מיני עצירות אשר חטאו וזעמו בהם כל הדורות אשר היו למן היום אשר צרא אלהים את האדם עד היום האחרון, דהיינו זנות עבודה זרה ממון, שהוא ר"ת של זע"ם. וכל עוד שלא עבר וצטל הזעם הזה יתעצבו עקבות רגלי המשיח. ואנשי כנסת הגדולה אשר קטלו ועקרו ליצרא דעבודה זרה וליצרא דזנות, לא ראו לעקור גם כן יצרא דממונא, לפי שאי אפשר לעקור את כלם, כי לא נתנה התורה למלאכי השרת, וראו שיותר טוב לבחור בהתחדשות שטיפת יצרא דממונא, כי צין כן וצין כן האדם ערוד צחי' השעה ולא יהיה מחשבות האדם ולצו פנוי לפנות אחר עבודת אלילים וגם לא אחר הזנות. וזה כחלינהו לעיניה

לב חלק ב' ספר החיים פרק ד'

ביניהם לפי שאין דין קדימה ביניהם והאלמנה או הגרושה אינם נכנעות לפני בעליהם כמו הבתולה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אין האשה כורתת ברית רק למי שעשאה כלי וזהו שאמר הכ' והוא אשה בבתוליה יקח וחזר וכתב כי אם בתולה מעמיו יקח אשה שלא היה צריך לחזור ולכתוב אבל מגיד שאם היא בתולה או יקח לו לאשה משא"כ אם היא אלמנה או גרושה שלא יקח לו רק אשה הנכנעת לפניו כי היא תלך אחר דעת עצמה ולפעמים שהאיש טפל אל האשה (ו) כאברהם שהיה טפל אצל שרה אשתו שנאמר כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה ולכך נתעטרה היא עם היו"ד סימן האיש ונקראה שרי ולא שרה בה"א שהיא סימן האשה ומכל מקום לא רצתה היא להתעטר בעטרה הראויה לבעלה וחילקה היו"ד שלה עם אברהם בעלה ונתנה לו ה"א אחת עד שנקרא אברהם ונשארה עוד ה"א אחת לעצמה ונקראת שרה בה"א ובוזה היתה יותר חשובה שהרי שרה חשובה יותר משרי ומגיד שהאשה לעולם יותר חשובה כשנתעטרה בעטרת האשה מאשר נתעטרה בזיינו של איש.

פרק חמישי ומכלל חיי האדם הוא העושר שלו כי העני חשוב כמת ע"כ אבאר בחלק זה מעלת העושר וגנותו

ואומר כי עכשיו ספו תמו העבודות הזרות אשר היו מימי קדם כחמה ולבנה וכיוצא בהן שהרי אף הגוים שבחול"ל אמרו רז"ל דלאו עובדי ע"ז הם רק מנהג אבותם בידם וחדשים מקרוב באו כגון עבודת הכסף והזהב שגם הוא בכלל ע"ז יחשב דודאי עבודה זו היא זרה לא לבד בעיני הש"י אלא אף בעיני כל בעלי השכל (א) והוא סוד הזעם שהם ג' מיני עבירות אשר הטאו וזעמו בהם כל הדורות אשר הי' למן היום אשר ברא אלקים את האדם עד היום דהאחרון דהיינו זנות ע"ז ממון שהוא ר"ת של זעם וכל עוד שלא עבר ובטל הזעם הזה יתעכבו עקבות רגלי המשיח. (ב) ואזנה"ג אשר קטלו ועקרו ליצרא דע"ז וליצרא דזנות ולא רצו לעקור ג"כ יצרא דממונא לפי שא"א

(ו) כונת שרי ושרה ואברהם ואברהם.

(א) ביאור ג' עבירות שסימנס זעם.

(ב) עעם שכתב"ג עקרו לילה"ר דע"ז והזנות ולא עקרו לילה"ר דממונא.

יתברך רוצה בעשרו ממילא בא לו העשירות בלי עמל, וגם הכבוד אף שמראים בעצמם ענוה גדולה זה הכל בשביל הכבוד, שהוא במקום מרה⁶⁷ ובמקום חיותם ממש. ואי אפשר להעלות הכל על הכתב רק החכם ומי שרוצה ד' לקרב אותו יבין בשכלו. ושמעתי מגדול אחד שאמר זה היצר הרע של עבודה זרה — אנשי כנסת הגדולה הרגו אותו⁶⁸, זהו תמיהה גדולה האיך אפשר להרוג המלאך שהוא גוף נקי זך ורוחני, אלא רק שהעבירו מאומנתו ראשונה, אם כן מה הוא אומנתו עתה, הלא כל מלאך נברא לאיזה שליחות! ? אלא שנותנין לו אומנות הממון, לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר, שזהו קרוב לעבודה זרה בעוונותינו הרבים⁶⁹, רק צריך להיות וותרן בממון, כמו שמצינו ביעקב אבינו, עליו השלום, שהיה וותרן בממונו ונתן חומש מכל, כמו שכתוב⁷⁰: 'וכל אשר' כו', 'עשר אעשרנו לך', ואף על פי כן הקפיד על פכים קטנים ששכח⁷¹. וזהו חכמה גדולה אף שהדברים אינן כפשוטן, אבל הפשוט⁷² גם כן אמת, וזה צריך סיוע גדולה והוא עיקר בעבודת השם יתברך העובדים באמת. ואם תרצה לשאול: מה זאת אהבה ביניהם שממש מוציאים ממון על זה כדי לראות זה את זה, ויש להם געגועין גדולים זה על זה ורשעים ושמחים בהם יותר מבאביהם. אני אומר כך מה ששמעתי פירוש על פסוק מאדוני אבי מורי ורבי נ"י, ואף שאינני זוכר כל כך על בוריו אף על פי כן כמדומה לי שתנוח נפשך בזה, וזהו⁷³: 'אל יאמר בן הנכר הבדל יבדילנו מעל עמו', ודקדק על הלשון שכלל הבדל כו', ואמר חקירה אחת להבין מפני מה יש שני צדיקים השווין במעשיהם הקדושים ומחבבין זה את זה עד מאד, ולעומת זה יש ב' רשעים שעושין מעשים רעים, רעה של זה כרעה של זה, זה מוסר ממון כו' וזה גם כן, וזה מוסר את זה וזה את זה, ולמה אין אוהבין זה את זה? והשיב: על הצדיקים לא קשיא מידי⁷⁴, ואמשול לך משל כשיש שני עבדים אצל מלך וכל זמן שהעבדים עובדים את המלך באמת ובתמים ובאהבה גדולה ושלימה מצפה תמיד שיהא המלך בשמחה ובתענוגים גדולים ולא יהיה לו צער משום אדם, וכאשר רואה שאיזה אדם משמח המלך ומביאו // לתענוג אוהב מאד לאיש הזה, ואם

67. משחק מלים כבוד-כבד, על פי חולין מו ע"א: ניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית כשירה... כזית שאמרו במקום מרה.

68. עיין: יומא סט ע"ב.

69. עיין: דבש לפי להחיד"א, מערכת ז אות ו.

70. בראשית כח, כב ועיין: כתובות ג ע"א.

71. עיין: חולין צא ע"א.

72. הפשוט.

73. ישעיה נב, ג: ואל יאמר בן הנכר... הבדל יבדלני ה'...

74. לא קשה מאומה.